

Пазители на вярата и паметта

Анета Атанасова Тумбева

РПП „Никола Стойчев“ – гр. Разлог

anneti@abv.bg

Guardians of Faith and Memory

Aneta Atanasova Tumbeva

RPSchool “Nikola Stoichev” – Razlog

anneti@abv.bg

Резюме: Статията цели да насочи вниманието към опазването на материалното културно наследство като част от малките проекти на вграждането на паметта. Връзката с миналото и наследството, съградено с вяра и лишения, трябва да бъде съхранено за идните поколения. Опазването на тези материални ценности, реставрирането и популяризирането им е нужната връзка за предопределянето на културното развитие, базирано на паметта и с поглед към бъдещето.

Ключови думи: философия, вяра, памет, връзки с миналото, материална културна ценност.

Abstract: The article aims to refer attention to the preservation of material cultural heritage as part of the small projects of memory embedding. The connection with the past and the heritage built with faith and hardship must be preserved for future generations. The preservation of these material values, their restoration and popularization is the necessary connection for the predetermination of cultural development, based on memory and with vision to the future.

Keywords: philosophy, faith, memory, connection with the past, material cultural value.

Философията – пламък и страст, трепет и сила, вяра и вдъхновение. Обичащият мъдростта е заразен и проявява симптомите. Той търси, обича, преживява. Отдава се на знанието, насочва взора към миналото, прави връзката с настоящето, пророкува бъдещето.

Философията е свят на мъдрост, ценност, памет. Историята на философията е богата – тя е съхранила паметта за великите умове и техните идеи. Ние сме пазителите на това наследство! И още – длъжни сме да вдъхновяваме и да съхраняваме, да разпалваме пламъка в очите на новите поколения, с вяра да вдъхваме стремежа за знание и силата да съхраним на

направеното. Липсата на адекватна култура е довело до унищожаването на велики паметници от световната история. Този феномен е контрапункт на каквато и да е философска теза, на невъзможността за изследване на концепции и/или идеи, на символни основи на културните системи. Познанието е път към развиването на чувствителност и разбиране за важността на културните ценности и паметта. Историята ни въвлеча в общ свят и развива пластове на културата към която принадлежим, като намалява възможността за нови грехове свързани с унищожаването на материалното културно наследство.

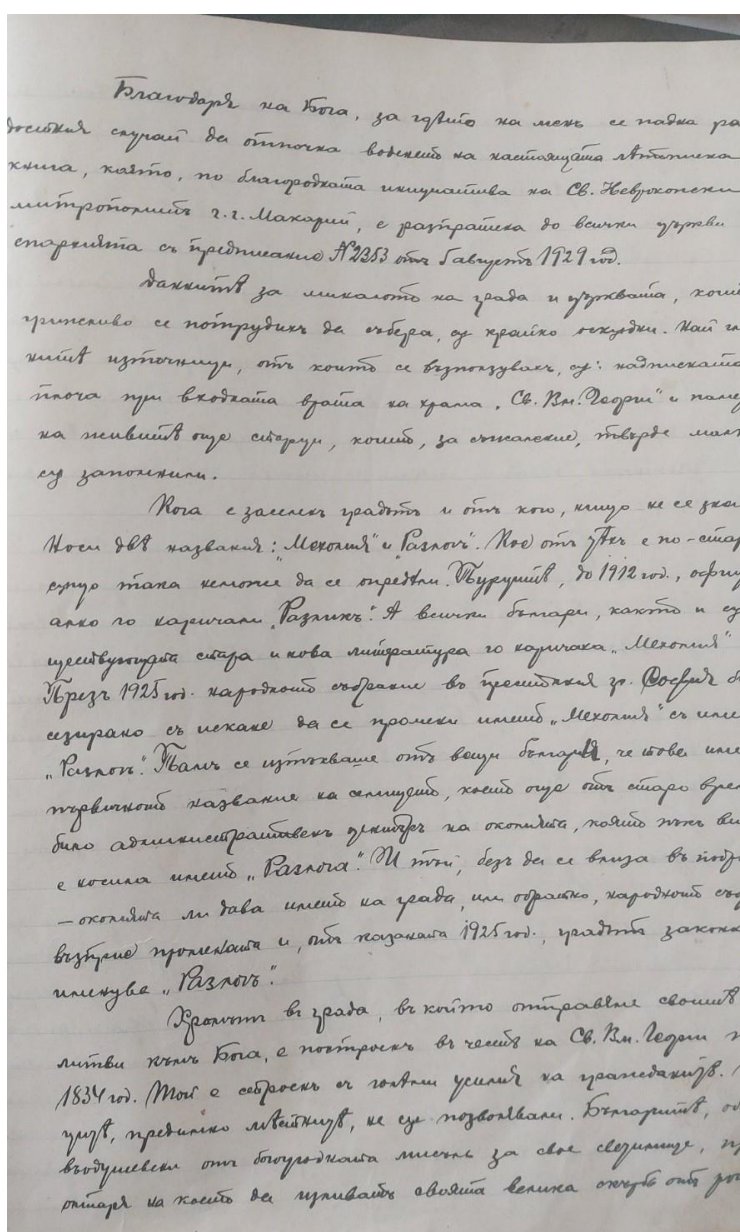
Паметта е съхранила българщината през петте века на робството, а вярата е дала нужната сила за това. Храмът е съкровено парче земя, в което се извършват тайнствата и в което се намира утехата за душата. Житейската мъдрост на българина, връзката с корените и вярата са мотивите за създаването на училища, читалища и църкви, които днес са недвижими паметници на културата. Опазването на тези материални ценности, реставрирането и популяризирането им е нужната връзка за предопределянето на културното развитие, базирано на паметта и с поглед към бъдещето. Всеки малък проект, който насочва усилия към съхраняването на материалните културни ценности, заслужава да бъде популяризиран. Сред малцината архитекти, заели се с тази задача и имащи нужния ценз за това, е арх. Георги Цапков. Неговите изследвания са част от проекта „Вграждане на паметта“ и са обърнати към малките обекти, пръснати навсякъде из страната, които не са сред популярните дестинации, но с особено значение не само за местната история и култура. През 2014 година започва реставрационна работа в малък храм – църквата „Свети Георги“ в град Разлог. Църквата е национална културна ценност от местно значение. Процесът на развитие на проучванията по проекта „Вграждане на паметта“ доведе до редица заключения, от които става видно, че са нужни огромни усилия за съхраняването на този паметник на културата, чието изграждане започва в далечната 1834 година.

За трудностите пред които са изправени вярващите в тези времена на подтисничество и тежко оцеляване в стремежа си да имат свой молитвен дом свидетелстват не само историческите данни от Регионалния исторически музей в града, но и водената *Летописна и ревизионна книга*, която се съхранява в храм „Свето Благовещение Богородично“ в град Разлог.

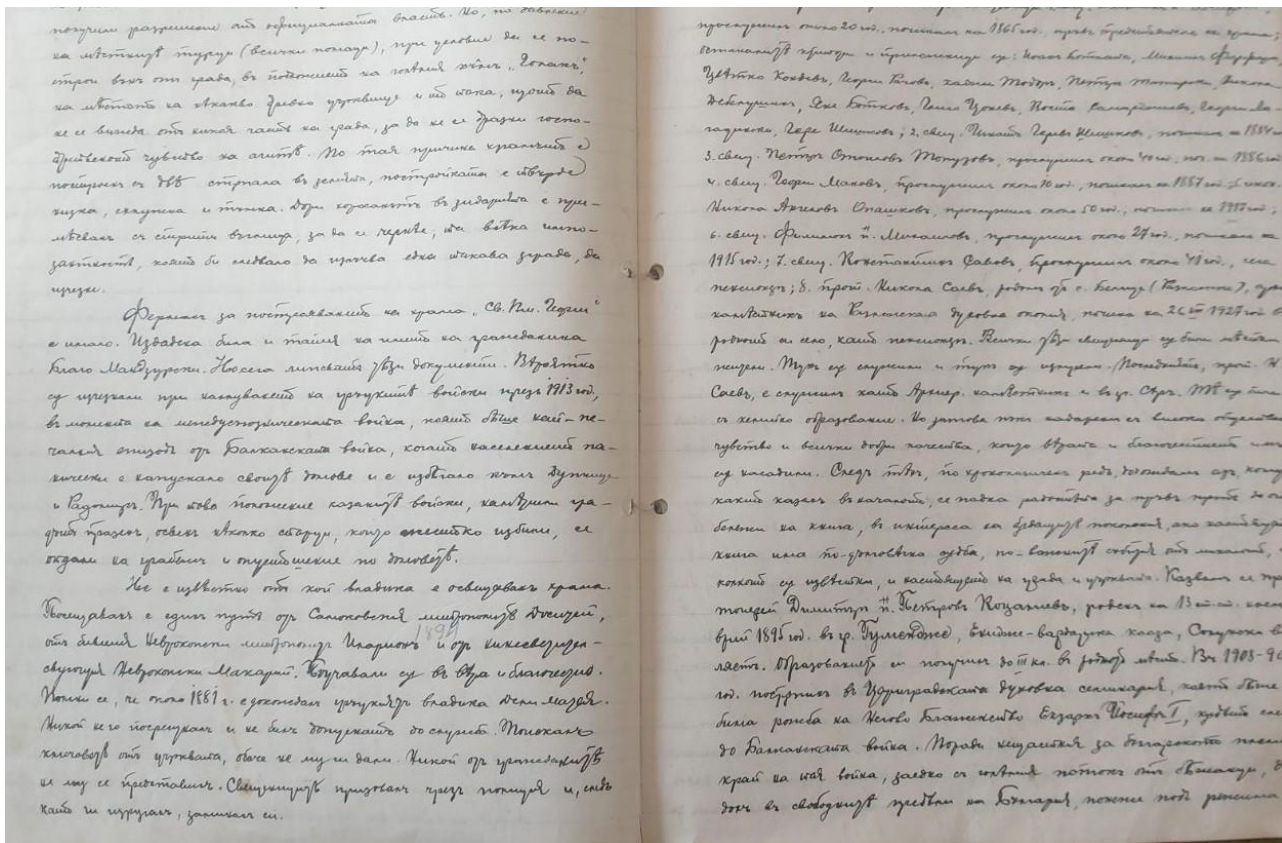
Историческите сведения на Годишника на историческия музей – „Старата Мехомия“ сочат че, Разлог е носил името Мехомия, а първото му споменаване е в „Турски/османски регистър от 1519 г.“ (Тантилов, 2020: 19). По данни на Годишника Мехомия е разделена на махали, като най-голяма и намираща се в централната част на града е била Турската махала.

Освобождението за разложани идва 34 години по-късно от другите части на България, след края на Руско-турската освободителна война. В размирните времена вярата и силата на духа са основната мотивационна сила, нужна за събирането на средства и търсенето на възможности за изграждането на молитвен дом, който да приюти вярващите. Усилията за създаването му започват много преди 1834 година.

За храм „Свети Георги“ сведения има в първата *Летописна и ревизионна книга*, започната от протоерей Димитър Петровъ Коцалиевъ, която се пази и погълва в храм „Свето Благовещение Богородично“ в гр. Разлог. Според данните в нея: „Храмът въ града, въ който отправяме своите молитви към Бога, е построен въ чест на Св. Вм. Георги презъ 1834 год.“ (сн.1)

За да имат християните свое светилище, „*пред олтаря на което да отправят своята велика скръб от робията*“. Упоритостта на хората довежда до успех и те получават разрешение от официалната власт, при условие че: „*да се построи вънъ от града, въ покрайнините на голия хълм „Голакъ“, на мястото на някакво древно църквище и то така, щото да не се вижда отъ никоя частъ на града, за да не се дразни господарственото чувство на агатъ*“ (сн.2).

Отново според летописеца ферман бива издаден, както и тапия на името на гражданина Благо Манзурски, но тези документи изчезват при нахлуването на гръцките войски в града през 1913 година. Разложани остават верни не само на православната си вяра, те отказват да се поклонят на гръцкия владика, посетил града и храма, като отстояват желанието си да целунат ръка само на български владика. Няма сведения за това кой владика е осветил храма.

Историческите събития през следващите години показват трудното оцеляване на жителите на града. Разлог остава под чужда власт след Руско-турската освободителна война: „*След Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г. и Берлинския конгрес голяма част от българският народ остава под чужда власт. ... Това създава условия „възрожденските процеси (стопански, социални, а особено и специално националните, политически и културно-духовните) да продължават да се развиват или доразвиват в една или друга степен“ в останалите под турска власт български земи, към които се причислява и Разложко*“ (Тренчев, 1999: 161). При тези тежки условия, вярата остава силна и това

отключва духовния подем – храмът, построен със султански ферман, е трикорабна каменна постройка с петоъгълна абсида, дълбока емпория и дървен покрив. Проучванията на арх. Цапков показват създаването на „ансамбъла Храм, Килийно училище, Порта и Камбанария“ (Цапков, 2015: 4). Всяка част от този ансамбъл е уникална и съдържа елементи, които днес са материалната ценност, чието оцеляване е под въпрос. Камбанарията или Звънарница е построена петдесет години след построяването на храма. Тя е единствена по рода си – с най-високото запазено дървено тяло, построена за кратко време: *„По данни на Христо Костадинов Киров в книгата „Поборнически времена, спомени за близкото минало на гр. Разлог“ камбаната е поставена непосредствено след отливането ѝ на набързо скована камбанария, „... без да разберат нашите помаци. Тази камбанария с малки поправки служи и до днес“* (Цапков, 2015: 17). В периода 1924 – 1939 г. е изграден новият храм „Св. Благовещение Богородично“ в центъра на гр. Разлог и духовният живот се съсредоточава именно там. Това дава възможност интериорът в старата църква да бъде запазен в автентичния си вид. Уникалността на храмовия комплекс включва още женско отделение с икони и фрески, а в най-западната част се намира помещение, в което са се провеждали изпитите и събитията на намиращото се на десетина метра килийно училище. Иконостасът е запазен с икони, дърворезби и фрески. Към момента има завършена реставрация само на звънарницата. Предстоят редица дейности, които ще включат реставрация на източната стена на храма, която е увредена най-тежко и поради наличие на влага компрометираща цялата вътрешната част. (сн. 3)

Ние сме наследници на това богатство. Наш дълг е да запазим не само вярата, но и това, което нашите деди са построили, въпреки нищетата и тегобата. Знанието е сила, но се изисква кураж, вяра и упоритост, за да бъде съхранено националното богатство, съдържащо се и в малките паметници на културата, чието опазване вгражда паметта и елиминира от забрава вече създаденото. (сн. 4)

References

1. Tsapkov, G. 2015. Arhitecturen proect za vastanoviavane na darvena kambanaria pri hram "Sveti Georgi", Sofia, Archtecturaal Atelier ARCHIHALL Ltd.
2. Godishnik na Istoricheski muzei gr. Razlog "Starata Mehomia". 2020. Blagoevgrad, RIK "Irin-Pirin".
3. Letopisna I revizionna kniga, 1929, pri hram "Sveto Blagoveshtenie Bogorodichno" Razlog.
4. Trenchev, G. 1999. "Uchebnoto delo v Razlog I razhlojkia kraia prez Vazrajdaneto", Sofia, IK-Komsi VT.